

Stichting Innovatie & Arbeid

De Stichting Innovatie & Arbeid maakt deel uit van de SERV en voert onderzoek uit in opdracht van en voor de Vlaamse sociale partners. De Stichting Innovatie & Arbeid werkt rond drie thematische clusters:

- ▀ Arbeidsmarkt en innovatie in ondernemingen en organisaties
- ▀ Werkbaar werk en langere loopbanen
- ▀ Ondernemerschap, economie en innovatiebeleid

De Stichting vertrekt in haar onderzoek vanuit een praktijkgerichte benadering en werkt complementair aan het beleidsgericht onderzoek dat elders wordt uitgevoerd. De Stichting hecht veel belang aan de valorisatie van haar onderzoek. Deze valorisatie bestaat uit het toeleveren van informatie relevant voor het SERV-overleg en uit het verspreiden van de onderzoeksresultaten via de partners op het veld om zo bij te dragen tot concrete resultaten en toepassingen in de ondernemingen en organisaties en sectoren.

1 Onderzoek m.b.t. de arbeidsmarkt en innovatie in ondernemingen en organisaties

Ondernemingsenquête 2018

Timing: april 2017 – april 2019

In 2018 werd de zevende editie van de 'Ondernemingsenquête' (ex-IOA-enquête, Innovatie, Organisatie en inzet van Arbeid) uitgevoerd. Hiermee zorgt de Stichting voor een kwantitatief onderbouwd zicht op de toepassing van nieuwe innovatie-, organisatie- en arbeidsconcepten in ondernemingen en organisaties. We hielden weerom een telefonische bevraging bij een representatief staal van ondernemingen en organisaties uit Vlaanderen en (Nederlandstalig) Brussel. Naast de monitorfunctie voor het Pact 2020 (de ICO 2020 oftewel de indicator competentiegerichte ondernemingen en organisaties, en het innovatiecijfer) werden in 2018 digitalisering, circulaire economie en enkele aspecten van de innovatieve arbeidsorganisatie opgenomen.

De dataverzameling voor de Ondernemingsenquête werd eind april 2018 afgerond. In het totaal werden 1.652 interviews afgenomen. Inmiddels zijn een methodologisch rapport evenals het rapport 'ICO 2020: Onderweg naar een strategisch competentiebeleid in Vlaanderen' afgewerkt.

Momenteel wordt gewerkt aan een rapport over circulaire economie en een rapport over digitalisering. De publicatie hiervan is voorzien voor januari 2019. Tegen maart 2019 wordt het thema innovatieve arbeidsorganisatie uitgewerkt.

Onderzoek opgevolgd door de expertengroep van de Ondernemingsenquête en voor specifieke thema's door de SERV-commissies Arbeidsmarkt, Economie en Innovatie, en Energie en Omgevingsbeleid.

Kansen tot werk en opleiding in de Buda-regio: een casestudie bij bedrijven, intermediairs en onderwijs- en opleidingsverstrekkers

Timing: september 2018 – december 2019

Door diverse overheids- en andere partners wordt werk gemaakt van een duurzame visie op de herontwikkeling van de bedrijvenczone Buda in de noordrand van Brussel. Goed afgestemd met de partners binnen het consortium wil de Stichting Innovatie & Arbeid de drempels en voorwaarden voor verdere jobcreatie binnen de regio in kaart brengen, dit voor wat de arbeidsmarktgerelateerde factoren betreft, en vertrekkende vanuit een kwalitatieve benadering.

Welke factoren op de arbeidsmarkt zijn van belang om in de regio tot een verdere groei van de bedrijvigheid en bijbehorende werkgelegenheid te kunnen komen? Welke profielen van werknemers zoeken de bedrijven in de regio? Waar en hoe worden nieuwe medewerkers gerecruteerd? Hoe ziet bij de bedrijven het opleidings- en loopbaanbeleid eruit? Hoe verloopt de samenwerking tussen de bedrijven en de diverse toeleidingsinstanties en onderwijs- en opleidingsverstrekkers?

De gesprekspartners in het onderzoek zijn de bedrijven uit de regio zelf, de arbeidsbemiddelingsdiensten, de naburige scholen en opleidingsinstanties en sectorale aanspreekpunten.

Een aspect dat in deze bevraging expliciet wordt meegenomen is de visie dat de Buda-zone dienst kan doen als een zone voor de verdere uitbouw van een circulaire economie. In een circulaire economie bestaat weinig of geen afval meer en wordt met een kringloop van grondstoffen gewerkt. De Stichting zal bekijken in welke mate de bevroagde bedrijven in de Buda-regio vandaag al circulair werken en welke implicaties dit voor de vraagstukken inzake werk en opleiding heeft.

In mei 2018 ondertekenden de provincie Vlaams-Brabant, Brussel, Vilvoorde, Machelen, Voka, Voka Metropolitan, de Brusselse Havengemeenschap en de POM Vlaams-Brabant een samenwerkingsovereenkomst om een gezamenlijke visie uit te werken voor de herontwikkeling van de bedrijvenczone Buda. De Stichting Innovatie & Arbeid maakt geen deel uit van dit consortium, maar volgt de voorbereidende activiteiten in de betrokken groep op sinds eind 2016.

Het onderzoek wordt opgevolgd door een aparte expertengroep

Inspirerende bedrijfspraktijken inzake de tewerkstelling van personen met een arbeidshandicap

Timing: april 2019 – april 2020

Op vraag van de commissie Diversiteit bij de SERV start de Stichting Innovatie & Arbeid een onderzoek naar goede voorbeelden inzake de tewerkstelling van personen met een arbeidshandicap. Op welke manier lukken bedrijven er in duurzame, werkbare jobs voor personen met een arbeidshandicap te creëren, dit zowel in de reguliere als in de sociale economie? Via kwalitatief onderzoek wordt nagegaan hoe een aantal ondernemingen en organisaties die (onder meer) personen met een arbeidshandicap tewerkstellen tewerk gaan en hoe ze goede resultaten boeken.

We gaan meer specifiek na hoe de ondernemingen en organisaties omgaan met:

- Fysieke arbeidsrisico's en ergonomie
- Werk-privébalans en werktijden
- Preventie van werkdruk en stress
- Innovatie in de arbeidsorganisatie
- HR in functie van motivatie en leermogelijkheden.

Zowel het algemene beleid als de (eventuele) specifieke aanpassingen op maat worden in kaart gebracht.

De invloed van technologische innovaties vormt hierbij een specifiek aandachtspunt. Op welke wijze dragen technologische innovaties bij tot meer jobkansen en meer werkbaar werk voor personen met een arbeidshandicap en kunnen hier ook voor de jobs van personen zonder arbeidshandicap lessen worden uit getrokken?

Onderzoek opgevolgd door de commissie Diversiteit bij de SERV

2 Onderzoek naar werkbaar werk en langere loopbanen

In 2019 zullen nog enkele rapporten op basis van de werkbaarheidsmeting 2016 worden afgeleverd. Verder zal worden ingezet op de valorisatie van de gegevens van de werkbaarheidsmonitor en de toolkit, en zal de werkbaarheidsmeting 2019 worden uitgevoerd.

Geplande rapporten voor 2019, op basis van de werkbaarheidsmeting 2016

Publicatiemaand	Thematische publicatie
Februari 2019	Tevredenheid zelfstandige ondernemers en werkbaar werk
April 2019	Zelfstandige ondernemers geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag
April 2019	Werkbaarheidsprofiel van ongekwalificeerde uitstromers op de Vlaamse arbeidsmarkt: de jobkwaliteit van kortgeschoolde jongeren onderzocht

Onderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Arbeidsmarkt

Werkbaarheidsmeting 2019 (maakt deel uit van het Actieplan Werkbaar Werk)

Timing: april 2018 - december 2021

In het voorjaar van 2019 worden de werkbaarheidsmetingen (werknemers, zelfstandige ondernemers) uitgevoerd. Het eerste rapport op basis van de resultaten van deze nieuwe meting (basisrapport werknemers) zal in december 2019 worden uitgebracht.

Onderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Arbeidsmarkt

Pilootproject dienstverlening sectorale werkbaarheidsmetingen (maakt deel uit van het Actieplan Werkbaar Werk)

Timing: oktober 2018 – december 2021

Met het Actieplan Werkbaar Werk willen de Vlaamse sociale partners de sectoren stimuleren om eveneens een versnelling hoger te schakelen in het uitrollen van een beleid gericht op meer werkbaarheid. In dit kader gaf het dagelijks bestuur (3 oktober 2018) groen licht voor de uitbouw door de Stichting Innovatie & Arbeid van een dienstverlening op het vlak van sectorale werkbaarheidsmetingen. Een proefproject met een drietal branches (werknemers en zelfstandig ondernemers) wordt ingepland voor 2021, waarbij de werkbaarheidsmonitor 2019 als benchmark fungeert. De technische voorbereiding van deze pilootmetingen (o.m. selectie en praktische afspraken met sectorale actoren, ontwerp van sectorspecifieke vraagmodules, uitklaren vraagstukken steekproefkader en logistieke aanpak) moet tegen medio 2020 worden afgerond in functie van de uitvoering van de sectorale bevragingen begin 2021.

Onderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Arbeidsmarkt

Onderzoek naar de impact van en goede praktijken inzake connectiviteit op de werkvloer (maakt deel uit van het Actieplan Werkbaar Werk)

Timing: februari 2019 – december 2019

De digitaliseringsprocessen in de samenleving leiden onder meer tot een meer doorgedreven (digitale) connectiviteit. Werknemers hebben een onbeperkte toegang tot informatie, sociale media, slimme apparaten, enz. via PC, tablet, smartphone en kunnen mekaar overal en altijd bereiken. Ook op de werkvloer zorgt dit voor nieuwe uitdagingen. Dit heeft een impact op zowel werk als privé en de manier waarop ze met elkaar interfereren.

In dit onderzoeksproject van de Stichting wordt bestudeerd hoe ondernemingen en hun medewerkers hier op de werkvloer op een verstandige manier mee omgaan. Voor concrete bedrijfscases (met name goede praktijken uit binnen- en/of buitenland) wordt de impact van de meer doorgedreven connectiviteit op de werkvloer in kaart gebracht (welke uitdagingen en/of opportuniteiten stellen zich op het vlak van kwaliteit van het werk en productiviteit) en wordt bekeken hoe men met connectiviteit op de werkvloer omgaat en welk beleid hierrond wordt ontwikkeld.

Onderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Arbeidsmarkt

De competentieportfolio van de zelfstandige ondernemers

Timing: november 2018 – februari 2019

Dit onderzoek omvat een update van het rapport 'De competentieportfolio van de zelfstandige ondernemers' uit 2015, op basis van de gegevens uit de werkbaarheidsmeting 2016. Hierbij wordt ingezoomd op de scholarisatie, de bijscholing, de leermogelijkheden, en de technische- en managementcompetenties van de Vlaamse zelfstandige ondernemers, evenals van een aantal deelgroepen. Dit rapport wordt gepubliceerd in januari 2019.

Onderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Arbeidsmarkt

3 Onderzoek m.b.t. ondernemerschap, economie en innovatiebeleid

Onderzoek rond digitalisering in bedrijven Industrie 4.0

Timing: februari 2018 – maart 2019

De Stichting startte in 2018 een kwalitatief onderzoek bij bedrijven naar hoe zij hun businessmodel en productieprocessen vormgeven met het oog op verdere digitalisering en innovatie in het kader van de Industrie 4.0-opportunities. Het betreft bedrijven uit de confection, de meubelsector, de grafische sector, de metaalsector en de voeding.

Speciale aandacht gaat naar hoe de bedrijven in hun processen, samenwerking, klantenrelaties... omgaan met disruptieve trends. De Stichting voert hiervoor casestudies uit bij kleine(re) bedrijven, aangezien bij grote(re) al verschillende studies naar de impact van digitalisering zijn gebeurd. Innovatie en gebruik van digitalisering wordt in dit onderzoek ruim worden gezien: ook de relatief verborgen innovaties of verbeteringen worden meegenomen.

Centraal staat de vraag hoe nieuwe of aangepaste businessmodellen vorm krijgen bij de kleine bedrijven. Hoe zien deze businessmodellen eruit, op het vlak van:

- het productieproces en de waardencreatie;
- de producten die worden gemaakt en/of de diensten die worden geleverd en het marktsegment dat wordt bediend;
- hoe het product of de diensten tot de klant komt en welke rol de klant en zijn of haar wensen en noden in het vernieuwde businessmodel speelt;
- de samenwerkingsverbanden met andere bedrijven, kennisinstellingen en overheid;
- de omslag die wordt gemaakt in het achterliggende proces van de zaakvoering, en de rol van bestuursleden, management, aandeelhouders en familiale verbanden,... hierin.

Verder wordt nagegaan hoe de bedrijven hun vernieuwde businessmodel vertalen naar een eigen organisatiemodel, waarbij bekeken wordt welke aanpak ze inzake arbeidsorganisatie en inzet van medewerkers hanteren. Drempels en hefboomen op het vlak van samenwerkingsmodellen (open innovatie), financiële, juridische en privacy-aspecten, veranderende (internationale) concurrentie, HR- en competentiebeleid, de generatiedynamiek bij familiale bedrijven,... worden in kaart gebracht. Het onderzoek zorgt voor meer inzichten in hoe de overheid de digitalisering in bedrijven en vooral bij kmo's nog beter kan ondersteunen.

Onderzoek opgevolgd door een aparte expertengroep

Concept Duurzame Ondernemersloopbaan /Duurzame ondernemersloopbanen in de sector Horeca

Timing: maart 2018 – juni 2019

Dit tweeledig onderzoek kadert in de doelstelling van het Actieplan Werkbaar Werk met betrekking tot de kennisopbouw omtrent de zelfstandige ondernemers.

In een eerste fase werd gezocht naar een conceptueel kader om de werkbaarheidsaspecten te situeren binnen de bredere context van de duurzaamheid van de ondernemersloopbaan. Hiertoe werd de aanwezige informatie uit de databank van de Werkbaarheidsmonitor verder ontsloten. De expertengroep gaf in juni 2018 groen licht voor de uitwerking van het voorgestelde concept van de duurzame ondernemersloopbaan, afgeleid uit de databank van de Werkbaarheidsmonitor. De statistische oefeningen voor de diverse zelfstandigensectoren uit de databank (horeca, bouw, handel, vrije beroepen, intellectuele diensten) werden in oktober aan de commissie Arbeidsmarkt en de expertengroep bezorgd. De theoretische onderbouw van het concept 'Duurzame Ondernemersloopbaan' wordt in februari 2019 in een apart rapport gepubliceerd.

Het onderzoek wordt in het voorjaar 2019 nog verder geconcretiseerd aan de hand van sectoronderzoek in de Horeca. Daarbij worden de duurzaamheid van de ondernemersloopbaan evenals de sleutels die dit beïnvloeden, concreet onder de loep genomen voor deze sector. Het rapport beoogt hierbij een overzicht van de voorhanden zijnde inzichten en handvaten voor de ondernemers in Horeca aan te reiken. De sector zelf wordt betrokken bij de uitwerking van het onderzoeksproject.

Onderzoek opgevolgd door een aparte expertengroep

Onderzoek naar het arbeidsvraagstuk van bedrijfsleiders in de veeteelt in Vlaanderen

Timing: oktober 2018 - juni 2019

De Stichting Innovatie & Arbeid voert een onderzoek uit over de nood aan werkkrachten in de landbouwsector, en meer specifiek in de veeteelt. Het uitgangspunt van waaruit de problematiek bekeken wordt is de landbouwer zelf die als bedrijfsleider noden heeft inzake de inzet van personeel, vaak op afwijkende en flexibele uren en variabel over de seizoenen heen. En die vandaag niet steeds even goed weet welke formules van inzet van personeel voor zijn of haar bedrijf het meest gepast zijn, en hoe hij of zij hierbij een optimaal businessmodel kan realiseren. Ook rijzen er vragen naar de managementcompetenties die de bedrijfsleider nodig heeft om personeel aan te sturen en om het bedrijf te laten groeien.

Bij de opstart van het project wordt relevant bestaand onderzoeksmateriaal doorgenomen en worden een aantal experts bevroegd. Het is de bedoeling ook een kwantitatief onderzoek te doen om voor de veeteelt in Vlaanderen een aantal zaken cijfermatig te kunnen weergeven (profiel van de ondernemingen, hun praktijken en noden op vlak van inzet van personeel, drempels en mogelijke oplossingen, ...).

Onderzoek opgevolgd door een aparte expertengroep

Economisch ondersteuningsinstrumentarium Vlaanderen en Europese buurlanden

Timing: juli 2019 - juni 2020

In de tweede jaarhelft van 2019 wordt op vraag van de SERV-Commissie Economie een onderzoek opgestart naar het economisch ondersteuningsinstrumentarium. De Vlaamse overheid ondersteunt ondernemingen doorheen de gehele levenscyclus en heeft daartoe een resem instrumenten ter beschikking staan. Het gaat daarbij om het opstarten en doorgroeien van Vlaamse ondernemingen, zowel regionaal als internationaal, evenals om het aantrekken van buitenlandse ondernemingen.

Door, uitgaande van de Vlaamse bevoegdheden, de vergelijking te maken met economische steunregimes en -instrumenten in de andere Belgische regio's en de Europese buurlanden (Nederland, Frankrijk, Duitsland), wordt nagegaan waarin de belangrijkste gelijkenissen en verschillen liggen, en kan in kaart gebracht worden welke elementen desgevallend interessant zijn bij de versteviging van het Vlaamse steuninstrumentarium. In het onderzoek wordt ook nagegaan hoe de instrumenten zich tot de Europese afspraken en wetgeving verhouden. De beoordeling en verdere opvolging van de uitkomsten van het onderzoek gebeurt in de schoot van de SERV-Commissie Economie en Innovatie.

Onderzoek opgevolgd door de SERV-Commissie Economie en Innovatie

Samenwerking op bedrijventerreinen

Timing: april 2019 - april 2020

De Stichting zal een onderzoek opstarten naar goede modellen van samenwerking op bedrijventerreinen. Samenwerking op bedrijventerreinen wint aan belang. Het biedt kansen om - vanuit een hele concrete lokale verankering en nabijheid - bedrijven sterker te maken op tal van vlakken van hun bedrijfsvoering. Het gaat onder meer over het aanpakken van uitdagingen op het vlak van ruimtegebruik en mobiliteit, milieu en energie, delen van infrastructuur en middelen, uitbouw van vernieuw(en)de businessmodellen (bv. gekoppeld aan e-commerce) en diverse HR- en personeelsvraagstukken.

De bedoeling is om in het onderzoek een aantal goede voorbeelden van samenwerking op bedrijventerreinen in Vlaanderen kaart te brengen en na te gaan welke elementen van belang zijn om, voor Vlaanderen, tot een duurzame aanpak te komen. Drempels en hefbomen worden in kaart gebracht. Waar nodig of relevant kan ook naar buitenlandse voorbeelden worden gekeken.

Onderzoek opgevolgd door een aparte expertengroep

De vertegenwoordiging van kmo's in het Vlaamse clusterbeleid

Timing: nog te bepalen

In de voorbije jaren heeft de Stichting Innovatie & Arbeid onderzoek gedaan naar kmo's en hun participatie in het innovatiebeleid en er is vastgesteld dat kmo's heel wat drempels ondervinden om deel te nemen aan netwerken. De Stichting maakte ook een studie over het clusterbeleid in Europa, mede naar aanleiding van het opzetten van een clusterbeleid in Vlaanderen.

In de loop van 2019 zal een vooronderzoek plaatsvinden over de mogelijke opstart van een nieuwe studie naar de vertegenwoordiging van kmo's in het Vlaamse clusterbeleid. In deze studie zou gekeken worden naar de betekenis en impact van deelname aan clusters/netwerken voor de kmo's. Wie neemt deel? Waarom (wel/niet)? Op welke wijze? Wat levert het op? Wat is de impact voor de kmo's op hun deelname aan samenwerkingsprojecten, innovatieprojecten, samenwerking met kenniscentra?

Voor deze verkennende oefening wordt verder overleg voorzien met het steunpunt STORE en met medewerkers van het clusterbeleid van Vlaio. Ook met de clustermanagers dient verder te worden afgestemd om tot een zinvolle en haalbare projectafbakening te komen.

Vooronderzoek opgevolgd door de SERV-commissie Economie en Innovatie

4 Valorisatie-activiteiten

De Stichting Innovatie & Arbeid hecht veel belang aan een brede valorisatie van haar onderzoek. Het onderzoek wordt immers opgezet om tot concrete resultaten en toepassingen in het bedrijfsleven en op de werkvloer te kunnen bijdragen. De onderzoeksresultaten worden op een zo ruim mogelijke en praktische wijze ten dienste gesteld van sociale partners en andere belanghebbenden.

Organisaties (bedrijven, vakbonden, beroeps- en sectororganisaties, onderwijsinstellingen, e.a.) kunnen een beroep doen op de Stichting Innovatie & Arbeid ter ondersteuning van vormingssessies, cursussen, studiedagen, infovergaderingen, seminaries,... Die ondersteuning kan verschillende vormen aannemen: informatie verstrekken, input leveren voor een vormingsprogramma (actueel onderzoeksmateriaal ter beschikking stellen, inhoudelijk ondersteunen van vormingswerkers en/of kaders) of het geven van uiteenzettingen of workshops.

Vormingsmateriaal is beschikbaar op de website van de Stichting: www.serv.be/stia/vorming.

Een 'Train de trainer' programma rond werkbaar werk en innovatieve arbeidsorganisatie (maakt deel uit van het Actieplan Werkbaar Werk)

Timing: oktober 2018 – februari 2019

De Stichting Innovatie & Arbeid werkt een laagdrempelig 'train de trainer'-programma uit rond arbeidsorganisatie en werkbaar werk. Dit 'train de trainer'-programma kan worden aangeboden aan de sociale partners zelf, maar ook aan sectorconsulenten, preventie-adviseurs, HR-verantwoordelijken,... Het programma informeert over de tools die aanwezig zijn en reikt praktisch bruikbare tips aan over hoe werkgevers, zelfstandig ondernemers en werknemers concreet aan de slag kunnen met het thema en met instrumenten als de Z-card.

Ontwikkeling Train de trainer opgevolgd door een aparte expertengroep

Valorisatie gegevens werkbaarheidsmonitor en aanpak van de toolkit (maakt deel uit van het Actieplan Werkbaar Werk)

De Toolkit www.werkbaarwerk.be zal verder worden aangevuld en geactualiseerd en de verspreiding van de 'Z-card' verder gepromoot. De resultaten van de meeting 2019 zullen ook in de datatool en toolkit worden opgenomen.

Met het ESF wordt overleg gepleegd over het verder ontsluiten van goede voorbeelden van projecten in ondernemingen en organisaties over werkbaar werk en innovatieve arbeidsorganisatie.

Op vraag van derden en sociale partners zullen ook in 2019 en verder op regelmatige basis gegevens op maat, op basis van de werkbaarheidsmonitor, worden aangeleverd aan derden.

De Stichting zal opnieuw verschillende vormen over werkbaarheid organiseren op basis van vragen van sociale partners en derden (opleidingen vakbondsafgevaardigden en/of secretarissen, preventieadviseurs, HR-managers, opleidingsverantwoordelijken, kmo's, sectorfondsen, sectorconsulenten, docenten/studenten van universiteiten en hogescholen, ...).

De databank van de werkbaarheidsmonitor (microdata) wordt beschikbaar gesteld voor andere onderzoeksinstituten en onderzoekers.